

Nr 78.

Av herr **Österberg**, *angående skrivelse till Konungen om inrättande av allmänna organ för ordnande av frågor om tillhandahållande av livsmedel, bränsle m. m.*

Livsmedelsproblemet är ett av de allra viktigaste samhällsproblem, som i våra dagar tränger till lösning eller åtminstone kräver att vinna en så framskjuten plats på det sociala reformprogrammet, att detsamma må beaktas i den omfattning, det så väl förtjänar.

1912 års riksdag hade till prövning uppe en fråga, föranledd av motion om, »att hinder icke måtte möta för producenter av livsförnödenheter, jordbruks- och ladugårdsprodukter, att direkt till konsumenterna försälja sina alster i huru små partier som helst». Riksdagen fann, att »flere skäl tala för vidtagande av åtgärder uti den i motionen ifrågasatta riktningen. Särskilt har riksdagen härvid haft i tanke behövligheten att så långt som möjligt *inskränka det i allt större utsträckning förekommande mellanhandssystemet*, som otvivelaktigt i hög grad bidrager att väsentligt fördyra livsmedlen ej minst för de ekonomiskt mindre väl situerade konsumenterna. Å andra sidan har det för riksdagen stått klart, att de hygieniska kraven ej få eftersättas, utan måtte i möjligaste mån tillgodoses.»

Härefter övergår riksdagen i ett resonemang om, hur man skulle kunna vinna de framställda önskemålen, utan att åsidosätta de hygieniska kraven. Och riksdagen förutsätter, att vissa ändringar skulle i gällande hälsovårdsstadga samt andra författningar vara av nöden, om det syfte skulle vinnas, som riksdagen ansåg angeläget att vinna.

Riksdagens skrivelse nr 244 blev sedermera av Kungl. Maj:t remitterad till Konungens befallningshavande i länen med anmodan att

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 3 saml. 39 häft. (Nr 78—79.) 1

infordra utlåtande från stadsmyndigheters sida om de framställda önskemålen. Sådana svar ha ock till Kungl. Maj:t inkommit.

Då denna fråga var föremål för stadsfullmäktiges i Nyköping behandling remitterades den kungl. skrivelsen till hälsovårdsnämnden, som hade att inkomma med förslag till yttrande. Hälsovårdsnämnden erinrar i sitt förslag till uttalande, att hälsovårdsstadgan lägger bestämda hinder i vägen för anordnande av torghandel på sätt riksdagen tänkt sig. Hälsovårdsnämnden, »som visserligen i princip delade riksdagens uppfattning om *önskvärdheten av åtgärder för tillfredsställande i största möjliga utsträckning av både konsumenters och producenters berättigade krav*, ansåg emellertid nödvändigt, att de hygieniska synpunkterna i främsta rummet beaktas», och kunde för den skull icke tillstyrka någon ändring i nu gällande bestämmelser, genom vilken de hygieniska kraven i någon mån eftersätts. Stadsfullmäktige beslöto att göra hälsovårdsnämndens uttalande till sitt.

Inom stadsfullmäktige fanns emellertid en rätt stor grupp, som gärna skulle sett, att det kunnat vidtagas några positiva åtgärder för att få den viktiga livsmedelsfrågan bättre ordnad i samhället, så att på samma gång producenterna finge sälja varan utan mellanhänder, konsumenterna kunde få livsmedlen i riklig mängd efter gällande behov och till skäliga pris.

Vid påföljande stadsfullmäktigesammanträde inlämnades därför en motion, undertecknad av 14 ledamöter. Samtidigt som motionen sysselsatte sig med livsmedelsfrågan, upptog den jämväl ett par andra viktiga spörsmål till beaktande, nämligen bränsle- och bostadsspörsmålen. Motionen utmynnade i yrkande på, att en hushållsnämnd skulle tillsättas, men att först en utredning genom en kommitté skulle anordnas. (Ovan nämnda motion bifogas härjämte i bilaga.) Stadsfullmäktige beslöto i enlighet med motionen och tillsatte en kommitté på 5 personer. Omedelbart efter det kommittén trätt i verksamhet, fick den i uppdrag att jämte sin ursprungliga uppgift även ordna för en livsmedelsundersökning i samhället, i enlighet med av socialstyrelsen upprättade s. k. hushållsböcker. Detta senare uppdrag fullföljde kommittén under åren 1913—1914. Sedermera kom världskriget med dess rubbade inverkan på rådande förhållanden, varför kommittén icke slutfört sitt förstnämnda uppdrag.

Det blev även för kommitténs ledamöter snart klart, att stora lärdomar voro att vänta av de resultat, till vilka de tillfälliga organisa-

tioner skulle komma, som Kungl. Maj:t vid krigskrisens början påbjöde för livsmedelsfrågans ordnande, dels i landet i sin helhet och dels på de lokala områdena. Och vill jag i detta sammanhang endast påpeka vad Kungl. Maj:t så sent som i december i fjol hade att nämna om betydelsen av lokala livsmedelskommissioner och deras stora och betydande uppgift för lindrande av dyrtiden genom att samhällena ordnade så, att tillgången av livsmedel och dessas pris vore sådana, att de mindre bemedlade icke över hövan betungades.

För min del har jag allt mer kommit till den bestämda övertygelsen, att om det viktiga område för social verksamhet, som den ovan berörda motionen omfattar, skall kunna helt tillgodoses, måste statsmakterna träda emellan och ställa om, att det blir lagstiftat så, att likartade nämnder, som den i motionen antydda, måtte kunna komma till stånd i *alla* städer samt stadsliknande samhällen. Redan nu visar erfarenheten betydelsen av *en ordnad livsmedelsdistribution*, låt vara att densamma är tillkommen för att reglera av krigshändelserna uppkomna abnorma förhållanden. Det kan även sägas, att den hittills praktiserade fria handeln på livsmedelsområdet alltid varit utsatt för mer eller mindre abnorma förhållanden. Detta beroende på att livsmedelsdistributionen i stads-samhällena legat på mellanhänder. I sin skrivelse till Kungl. Maj:t 1912 erinrade riksdagen särskilt härom, och det var närmast med tanke på att söka avskaffa mellanhandssystemet, som riksdagen fattade sitt beslut. I detta sammanhang är det icke ur vägen att erinra om, att livsmedelsprisen i riket ha stor betydelse för enhetliga aflöningsvillkor för industriens arbetare.

Då emellertid livsmedelsproblemet icke enbart är avgörande för den stora allmänhetens existens, utan att därpå inverka i hög grad även bränsle- och bostadsfrågorna, är det uppenbart, att riksdagen vid den av mig väckta frågans behandling bör se den i sitt hela sammanhang. Den bör nämligen, om den vill åstadkomma kommunala organ, även se till att samtidigt även ett statens organ, t. ex. socialstyrelsen, får sig ålagt att stå stödjande och ledande för det hela. Ur statistisk synpunkt skulle det vara av ovärderlig nytta för socialstyrelsen att ha kommunala organ av här påpekad betydelse till att samverka med.

Närmast och med anledning av vad här ovan anförts bör, synes mig, en ändring och omarbetning av hälsovårdsstadgan för riket komma till stånd i de delar, där denna stadga lägger hinder i vägen för upprättande av ett särskilt reglemente för s. k. hushålls- eller sociala näm-

der. De sistnämnda nämnderna böra vara utrustade med den myndighet, att de kunna utöva ett verkligt inflytande, samt böra vara obligatoriska.

Då riksdagen i sin skrivelse 1912 visat sig beakta betydelsen av att åtgärder träffas, som kunna hjälpa den fattige konsumenten ut ur livsmedelsfrågans svårigheter, och erfarenheterna sedan dess än mer pekat på, att verklig samhällssolidaritet bör vara en av de hörnstenar, på vilka ett starkt samhällsskick skall vila, så tager jag mig friheten att föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under prövning, huruvida icke särskilda statliga och kommunala organ böra inrättas för att reglerande och stödjande ingripa beträffande så viktiga och för allmänhetens existens avgörande behovsartiklar och nyttigheter som livsmedel, bränsle och husrum, och att Kungl. Maj:t framdeles till riksdagen måtte inkomma med de förslag, som därav anses kunna vara behövliga.

Stockholm den 4 februari 1916.

Gust. Österberg.

Bilaga.

Till Stadsfullmäktige, Nyköping.

Av den diskussion, som fördes vid stadsfullmäktiges senaste sammanträde i oktober, angående behovet av att livsmedelsprisen härstädes om möjligt nedbringades och livsmedelshandeln bättre än nu tillgodosåge att konsumenter och producenter finge närmare beröring med varandra, framgick, att intresset inom fullmäktige är rätt omfattande för att något verkligt positivt bör göras, så att ett verksamt ordnat förhållande måtte komma till stånd beträffande livsmedelshandeln. Men det är dock icke enbart livsmedelsfrågan, som influerar på samhällsmedlemmarnas ekonomiska villkor, bostads- och bränslefrågorna äro även värda all tänkbar uppmärksamhet. För stadsinvånare äro ved- och kolprisen av icke ringa betydelse, likaväl som det betyder mycket om tillgång på dessa förnödenhetsvaror motsvarar behovet. Att samhället med vaket intresse ävenledes följer bostadsfrågan är icke minst betydelsefullt, och en översikt av tillgången på bostäder för olika samhällslagers behov och en statistik, som visar hyrornas fluktuering, har sin stora nytta för bedömandet av levnadskostnaderna på platsen.

Med hänsyn till här i korthet relaterade och vad ytterligare nedan nämnes, ha undertecknade velat bringa frågan om livsmedelshandeln och de nämnda närmast på levnadskostnaderna influerande ärendena till ett sakligt prövande.

Närmast avse vi då att en kommitté tillsättes med uppdrag att utarbeta förslag och förelägga detta stadsfullmäktige till avgörande. Några riktlinjer för kommitténs arbete vilja vi härmed uppdraga.

Det första spörsmålet bör gälla, huruvida det icke ur samhällets synpunkt vore till gagn, att en särskild nämnd — hushållsnämnd — tillsattes med följande allmänna uppgift:

a) att med vaket intresse följa alla sådana frågor, som rörde livsmedels-, bostads- och bränslebehovet inom samhället;

b) att med hänsyn till i punkt a) nämnda uppdrag, på stadsfullmäktiges anmodan utreda och inkomma med förslag till ordnandet och planläggandet av förslag, som kunna hänföras till nyssnämnda;

c) att i den mån så anses behövt och stadsfullmäktige därtill finna anledning lämna bifall, låta genom särskild tillsatt förtroendemän, efter behov avlönad och med tjänstemans ansvar, utföra erforderliga statistiska och kontrollerande beräkningar, avsedda att ligga till grund för erforderliga åtgärder i något av i punkt a) berörda avseenden;

d) att när direkta åtgärder från samhällets sida anses nödvändiga för att avhjälpa uppstående brist eller missförhållanden för något av de i punkt a) berörda

områdena, vidtagna åtgärder i sådan riktning, dock alltid först sedan stadsfullmäktige därtill lämnat sitt bifall;

e) att om livsmedelshandeln kan avsevärt främjas och normalt regleras genom att samhället vidtager praktiska åtgärder för underlättande av kreaturshandeln, såsom inrättande och underhållande av kreaturstorg och kreaturshallar, kommunal svingårds anläggande, även därmed sammanhängande spörsmål må vara föremål för nämndens prövning och initiativ; samt

f) att nämnden i dessa avseenden äger infordra de råd och upplysningar från stadens övriga nämnder, som för frågornas utveckling anses erforderliga.

Därest detta förslag i princip av kommittén gillas, bör ett reglemente för hushållsnämnden uppgöras samt ett erforderligt förslagsanslag hos fullmäktige begäras, på det nämnden måtte omedelbart efter sitt konstituerande vara i tillfälle att verkamt arbeta på sitt uppdrag.

Det ifrågavarande förslagsanslaget bör avse: 1:o) att ställa nämnden i tillfälle att anställa en assistent, som har att föra protokoll, uppgöra de statistiska beräkningarna samt utföra övriga skriftliga göromål, 2:o) att så fort behovet kräver anställa en ombudsman med uppdrag att tillhandagå allmänheten med råd och hjälp vid livsmedelsanskaffning och i vissa fall förmedla partiinköp av livsmedel.

Med hänvisning till dessa allmänna synpunkter vilja vi föreslå,

att stadsfullmäktige måtte besluta tillsättande av en kommitté på fem personer med uppdrag att utreda frågan om inrättandet av en särskild hushållsnämnd för handhavandet av sådana frågor, som beröra Nyköpings samhälles invånares förhållande till livsmedels-, bostads- och bränslebehoven.
